

Vypořádání připomínek ze Stanoviska RVVI k návrhu programu THÉTA 2

Připomínky Komise pro hodnocení výzkumných organizací a ukončených programů

1. V článku 2 se uvádí, že podpora bude poskytována výzkumným organizacím, podnikům a subjektům, které nesplňují definici ani výzkumné organizace, ani podniku. Naproti tomu v článku 11 jsou vymezeny pouze dva typy uchazečů – výzkumné organizace a podniky. Tento nesoulad je třeba vyřešit.

Odpověď:

V kapitole 11 bylo doplněno: *“Výjimka pro příjemce nesplňujícího žádnou z definic podniku či výzkumné organizace je popsána v kap. 2 a dle toho bude postupováno.”*

2. V textu programu zcela chybí jakákoliv zmínka o zaměření na excelenci ve výzkumu na podporu mladých vědeckých pracovníků. Tyto oblasti jsou důležité a měly by být uvedeny jak v textu programu, tak i zahrnuty do principů hodnocení programu (např. počty mladých vědců zapojených do řešení projektů).

Odpověď:

Souhlasíme s důležitostí podpory pro mladé vědecké pracovníky a samotná TA ČR se tomuto tématu věnuje (např. v programu ZÉTA nebo aktuálně ve druhém dílčím cíli programu SIGMA). Do textu programu (kap. 8 Návrhu programu) bylo pro upřesnění doplněno: *“Na základě zkušeností z realizace programu THÉTA se též předpokládá zapojení začínajících výzkumníků a výzkumnic do řešitelských týmů projektů. To je samo o sobě pozitivním přínosem programu, protože se jedná o jejich zapojení do kvalitních projektů v oblasti energetiky a tím vytváření poolu budoucích výzkumníků a výzkumnic s předešlou zkušeností z praxe (za podporu kvalitních projektů ručí hodnotící proces při výběru projektů k podpoře).”* Dále v kap. 9 Analýzy řeš. problematiky doplněno: *„počet začínajících výzkumníků a výzkumnic v dokončených projektech.“*

3. Program je velmi obecně vymezen, i když detailnější pohled lze dohledat v Příloze 1. Bylo by vhodné alespoň částečně specifikovat, zda budou některé oblasti energetického výzkumu podporovány prioritně (např. obnovitelné zdroje, jaderná energetika, termojaderná fúze, tepelná energetika, technologie akumulace energie...).

Odpověď:

Oblasti energetického výzkumu určené pro prioritní podporu jsou definovány prioritními výzkumnými cíli (PVC), které nastavují Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Energetický regulační úřad a Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále se vyjadřují např. Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo pro místní rozvoj či Ministerstvo dopravy). Tyto cíle jsou průběžně nastavovány pro jednotlivé veřejné soutěže, a to ve spolupráci pracovní skupiny ministerstev v koordinaci Ministerstva průmyslu a obchodu a zmíněných úřadů.

Tato informace byla zapracována do textu programu v kap. 6 (Zaměření programu): *“Dále jsou pro každou veřejnou soutěž nastavovány prioritní výzkumné cíle (PVC), které jsou připraveny Státním úřadem pro jadernou bezpečnost, Energetickým regulačním úřadem a Ministerstvem průmyslu a obchodu a pro jednotlivé veřejné soutěže jsou specifikovány pracovní skupinou ministerstev a zmíněných úřadů v koordinaci Ministerstva průmyslu a obchodu.”*

4. Program nijak nespecifikuje délku řešení projektů. Bylo by vhodné uvést alespoň rámcové údaje o plánované době řešení projektů v jednotlivých podprogramech, a to ve vazbě na cíle jednotlivých podprogramů.

Odpověď:

V návrhu programu je doba trvání projektů definována takto (kap. 5): *“Doba trvání projektů určí parametry konkrétní veřejné soutěže a jejich ukončení nesmí překročit dobu trvání programu.”* TA ČR zvolila tento přístup pro to, aby mohla lépe reflektovat požadavky a parametry jednotlivých PVC, které definují dotčené orgány pro každou veřejnou soutěž. Cílem je lépe a efektivněji nakládat s veřejnými prostředky.

Předpokládáme, že průměrná doba trvání projektů v prvním a druhém podprogramu bude 3 roky a ve třetím podprogramu více než 4 roky. Stanovení tohoto limitu do programu však může negativně ovlivnit samotnou realizaci programu.

5. Jelikož program je zaměřen na strategické oblasti výzkumu, program by měl kromě pouhého výčtu typů relevantních výsledků řešit i možnosti a výsledky veřejně nepublikovat z důvodu utajení.

Odpověď:

Obecně k publikaci výsledků výzkumu je třeba dodat, že prostřednictvím zákona č. 241/2022 Sb. došlo k včlenění povinnosti zveřejňovat výsledky výzkumu a výzkumná data, přičemž umožňuje také v odůvodněných případech jejich nezveřejnění (viz § 9 odst. 1 písm. m), l) – novela zákona tedy pracuje se známým pravidlem zpřístupňování výzkumných dat: as open as possible, as closed as necessary. Výkladově lze dovodit, že jako odůvodněné případy budou nahlíženy situace, kdy jsou výsledky výzkumu např. chráněny podle zákonů upravujících ochranu výsledků autorské, vynálezecké nebo obdobné tvůrčí činnosti.

Programy TA ČR nemohou obsahovat utajované informace dle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů. Současně by to mohlo indikovat výzkum v oblasti bezpečnosti, který gesčně spadá pod Ministerstvo vnitra.

6. Indikátory programu (Tab. 9.1) představují pouze statistické údaje o projektech a dosažených výsledcích, ale nemají žádnou vypovídací hodnotu směrem k definovaným cílům programu a jednotlivých podprogramů. I když je detailnější pohled na hodnocení dopadů programu popsán v Příloze 1, v návrhu programu je třeba způsob a metody hodnocení cílů a dopadů programu, aby se buď celá tato příloha stala součástí návrhu programu, nebo by byly alespoň klíčové informace z Přílohy 1 (zejména část popisující hodnocení programu) přesunuty do textu návrhu programu.

Odpověď:

TA ČR považuje za klíčové především provést robustní evaluace, které jako jediné nástroje mohou přinést relevantní odpovědi na otázky související s plněním cílů programu, resp. podprogramů. Protože návrh programu bude schválen jako celek, tedy včetně příloh, nepovažuje TA ČR za nutné zásadně měnit zvolený postup. Nicméně do kapitoly 9 Návrhu programu bylo doplněno následující: *“Ve výše uvedené indikátorové soustavě nejsou definována konkrétní kritéria hodnocení dosahování cílů programu. Jak program dosahuje deklarovaných cílů TA ČR ověří ve třech komplexních šetřeních, která provede formou evaluací: interim evaluace (v průběhu programu), ex-post evaluace (krátce po ukončení programu), ex-post evaluace dopadů (s odstupem několika let po ukončení programu). Podrobnější popis vyhodnocení je v Příloze 1 (kap. 9).”*

7. Indikátory stanovují pouze počty výsledků programu bez ohledu na jejich kvalitu. Hodnocení programu nemůže být založeno pouze na počtech výsledků, ale výhradně na kvalitě výsledků. Sledování kvality výstupů by rovněž mělo být v textu programu jasně specifikováno. Výsledky typu “O” bez další specifikace by neměly být považovány za uznatelné výsledky programu.

Odpověď:

Definice výsledků druhu “O” je obsažena v Metodice 2017+, která výsledky VaVal definuje. Úprava definic z tohoto materiálu nenáleží TA ČR. Současně je nutno podotknout, že i případné výsledky druhu “O” budou spojeny s oblastí energetiky, neboť hlavní cíle a zaměření samotných projektů odpovídá tématům v energetice. To dále zaručuje i hodnoticí proces při výběru i realizaci projektů určených k podpoře v jednotlivých veřejných soutěžích, kdy je kontrolován soulad deklarovaných výsledků s požadavky programu a zadávací dokumentací.

V každém případě jsou tyto výsledky (stejně jako ostatní) podrobeny kontrole i v závěrečném oponentním řízení, kde je hodnocena kvalita a přínos navrhovaných výsledků pro dosažení cílů jednotlivých projektů.

Co se týče hodnocení programu na základě kvalitativních výsledků, je odpověď stejná jako v případě připomínky č. 6.

Připomínky Rady pro výzkum, vývoj a inovace

1. Zásadní připomínka – K textu návrhu programu: Rada žádá o doplnění programových indikátorů, které pokryjí očekávané výsledky a dopady (přínosy) programu tak, aby indikátorová soustava umožnila adekvátně vyhodnotit naplnění cílů programu, např. s využitím doporučení z ex-ante evaluace programu THÉTA 2 (závěrečná zpráva) na stranách 15, 22 a 24.

Odpověď:

Po ex-ante evaluaci byla doporučení směřující k indikátorové soustavě ve spolupráci s evaluátorem vyřešena rozšířením a zpřesněním evaluačního rámce programu (kap. 9 v Příloze 1). V souladu s názorem evaluátora se jednalo o efektivnější vypořádání zmíněných připomínek. Nastavení takových indikátorů je samo o sobě omezující a nemá takovou výpovědní hodnotu, jako výsledky evaluací programu, které efektivně tyto dílčí části pojmu a vyhodnotí. TA ČR k tomu uvádí, že považuje za klíčové provést vlastní evaluace programu, které jako jediné mohou přinést odpovědi na klíčové otázky související s naplňováním cílů programu, resp. podprogramů, které jsou popsány v příloze programu. Program je vládou schvalován jako celek, tedy se všemi přílohami. Indikátorová soustava, ať jakkoliv robustní, nemůže a ani nemá za cíl nahradit kvalitní evaluaci programu.

2. Zásadní připomínka – K příloze V materiálu – Analýza řešené problematiky programu THÉTA 2, kapitole 1.2 Národní dokumenty: Rada žádá v prvním odstavci na str. 7, kde je uveden odkaz na strategické cíle z Národní politiky VaVal 2021+, o doplnění nové odrážky na první místo ve znění:

Cíl 1: Nastavit strategicky řízený a efektivně financovaný systém výzkumu, vývoje a inovací ČR

Odůvodnění: Strategický cíl 1 obsahuje téma 1.11 Motivovat poskytovatele institucionální a účelové podpory VaVal k orientaci části výzkumných kapacit na specifickou podporu monitorování, analýz a návrhů řešení aktuálních výzev a hrozeb s celospolečenským dopadem (focus area). K realizaci tohoto tématu je v NP VaVal 2021+ definováno opatření 27, kde se právě předpokládá i zapojení TA ČR. Je to tedy relevantní i pro program THÉTA 2. Navíc, v samotném textu návrhu programu THÉTA 2 je na NP VaVal 2021+ odkazováno v kapitole 8. Odůvodnění cíle programu, v posledním odstavci na str. 6.

Odpověď:

Tato připomínka byla zapracována v plném rozsahu doplněním požadovaného textu.

3. Zásadní připomínka – k příloze V materiálu – Analýza řešené problematiky programu THÉTA 2, kapitole 3. Zdůvodnění potřebnosti navazujícího programu: Rada žádá na str. 13 v odstavci začínajícím slovy “Ve strategickém kontextu by měl program THÉTA 2...” o doplnění na vhodné místo do textu následující: “V programu THÉTA 2 bude rovněž věnována pozornost výzkumu ekonomických a celospolečenských dopadů změn v energetice, energetických koncepcí i výzkumu informatické a bezpečnostní podpory energetické soustavy.”

Odůvodnění: jedná se o téma, které bylo mnohokrát diskutováno na jednáních Rady pro výzkum, vývoj a inovace v oblasti energetiky. Navíc, uvedené téma je obsaženo v samotném návrhu textu programu THÉTA 2, kde koresponduje se zněním poslední odrážky na str. 3 v kapitole 6. Zaměření programu.

Odpověď:

Tato připomínka byla zapracována v plném rozsahu doplněním požadovaného textu.

4. Zásadní připomínka – K textu návrhu programu: Rada žádá o doplnění textu programu o konkrétní specifikaci cílů NP VaVal 2021+, které bude program naplňovat. Doplnění je potřeba provést v souladu s přílohou V materiálu – Analýza řešené problematiky programu THÉTA 2, kapitolou 1.2 Národní dokumenty a v souladu s vypořádáním připomínky č. 2 z tohoto stanoviska.

Odůvodnění: K posouzení souladu návrhu programu s NP VaVal 2021+ je třeba, aby text programu obsahoval vazbu na konkrétní cíle politiky.

Odpověď:

Tato připomínka byla zapracována v plném rozsahu. Konkrétně (v textu návrhu programu u zmínky o dokumentu): “(zejména cíle 1, 2, 4 a 5).” + poznámka pod čarou: “Více viz Příloha 1: Analýza řešené problematiky programu THÉTA 2.”

Výběr opatření (17, 19, 20, 21, 23, 27 a 28) byl doplněn do Přílohy 1, kap. 1.2 takto: “Při naplňování níže uvedených cílů budou naplňována např. opatření č. 17, 19, 20, 21, 23, 27 a 28.”

5. Zásadní připomínka – K navrhovanému rozpočtu programu: Rada upozorňuje, že naplnění cílů programu a dodržení nastavených indikátorů může být negativně ovlivněno možnostmi státního rozpočtu, protože schválení programu vládou nezakládá automaticky nárok na jeho financování ze státního rozpočtu v objemech navržených v programu.

Rada ve svém návrhu rozpočtu VaVal navrhla pro tento program financování až od roku 2025, a to ve výši 700 mil. Kč. Návrh Rady byl však vládou vzat pouze na vědomí, a to Usnesením vlády ze dne 1. června 2022 č. 452. Vládou aktuálně schválené střednědobé rozpočtové výhledy TA ČR pro roky 2024 a 2025 jsou v ukazateli účelové podpory výrazně nižší, než byl původní návrh Rady. Z uvedených důvodů bude třeba přednostně financovat závazky z vládou schválených běžících programů.

V rámci přípravy návrhu rozpočtu je třeba vzít v potaz reálnost navýšení celkových výdajů kapitoly TA ČR na roky 2024 a následující, zejm. s ohledem na závazky ostatních poskytovatelů účelové podpory. Dále je při přípravě rozpočtu na roky 2024 a následující nutno zajistit financování závazků z usnesení vlády ze dne 14. prosince 2022 č. 1043. TA ČR uvádí, že pro financování projektů v roce 2024 (z veřejné soutěže

roku 2023) budou využity prostředky Technologické agentury ČR, nicméně je třeba v rámci rozpočtových jednání mezi Radou a TA ČR při přípravě návrhu rozpočtu 2024+ vyjasnit, zda tímto postupem nedojde k ohrožení financování jiných programů, s ohledem na disproporce mezi aktuálními schválenými střednědobými výhledy a návrhem Rady v letech 2024 a následujících.

Rada žádá TA ČR, aby garantovala, že finančním krytím programu v roce 2024 nedojde k ohrožení ostatních vládou schválených programů účelové podpory. Současně žádá TA ČR, aby do schválení programu vládou bylo vyjasněno s Radou, jak bude postupováno ve financování programu v případě, pokud nedojde k navýšení střednědobých výhledů TA ČR v letech 2025 a 2026.

Odpověď:

Veřejná soutěž s financováním od roku 2024 (vyhlášená v roce 2023) nezvýší finanční požadavky na program THÉTA 2 nad rámec aktuálně navrhovaného rozpočtu programu na roky 2025 a 2026 ze strany RVVI. Alokace prostředků dalších veřejných soutěží bude navržena podle aktuálních možností státního rozpočtu společně s RVVI.